

PEDAGOGIK AMALIYOTLAR ORQALI TALABALARNI IJTIMOIY ADAPTIV FAOLIYATGA TAYYORLASHNING AFZALLIKLARI

Choriyeva M.B.

Shahrisabz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: kasbiy faoliyat, kasbiy tayyorgarlik, adaptatsiya, ijtimoiy moslashuv, madaniy moslashuv, psixologik adaptatsiya, ijtimoiy moslashuv, faoliyat, adaptiv, pedagogik amaliyot.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, профессиональная подготовка, адаптация, социальная адаптация, культурная адаптация, психологическая адаптация, социальная адаптация, деятельность, адаптация, педагогическая практика.

Key words: professional activity, professional training, adaptation, social adaptation, cultural adaptation, psychological adaptation, social adaptation, activity, adaptive, pedagogical practice.

Kirish. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi hududida faoliyat olib borayotgan tegishli ta'lim tizimlarida ta'lim oluvchilarning o'quv vaqtini amaliy ishlab chiqarish faoliyati bilan uzviy olib boorish masalasiga alohida e'tibor berilmoqda. Bu jarayon bo'lajak pedagoglarni tayyorlovchi ta'lim tashkilotlarida ham tizimli tarzda yulga qo'yilmoqda, bu masala tegishli xujjatlarda ham belgilab qo'yilgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi «2022-2026 yillarda xalq ta'limni rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida»gi PF-134-son Farmonining 7-v bandi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 21-iyundagi «Pedagogik ta'lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta'lim muassasalari faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-289-son qaroriga muvofiq, pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta'lim muassasalari talabalar uchun «4+2» shaklida amaliyot o'tash tartibini belgilaydi. Dastur mazmunidan kelib chiqib hozirda talabalar ta'lim shakli mazmunidan kelib chiqib belgilangan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida, umumiy o'rta ta'lim maktablarida, o'rta-maxsus, maxsus-maktab internatlari, akademik litsey va kasb-hunar ta'limi muassasalarida o'tkazilmoqda. Masalaning

ahamiyatli jihati shundaki joriy qilingan “4+2” dasturi bo‘lajak mutaxassislarni o‘quv davridan boshlab kasbiy faoliyatga tayyorlab boradi.

Talabalar amaliyoti oliy kasbiy ta‘limning asosiy ta‘lim dasturining (OTM) ajralmas qismi bo‘lib, u talabalarning nazariy bilimlarini mustahkamlash, shuningdek, bevosita pedagogik amaliy ko‘nikma yoki ko‘nikmalarga ega bo‘lishini ta‘minlaydi. Pedagogik nazariya g‘oyalariga ko‘ra shaxs kamolotida tarbiya va ijtimoiy muhit muhim o‘rin tutadi. Jamiyatning a‘zosi sifatida u ijtimoiy ahamiyatga ega muayyan vazifalarni bajaradi yosh jihatidan ulg‘aygani sari u tomonidan bajarilayotgan ijtimoiy rollar shakli va mazmuni o‘zgarib boradi qiziqishlari va qobiliyati darajasida atrofdegilar bilan munosabatga kirishadi. Mazkur jarayon o‘z mohiyatiga ko‘ra bevosita shaxsning ijtimoiylashuviga ta‘sir ko‘rsatadi. Shaxsning ijtimoiylashuvida esa ta‘lim tizimi, unda ustuvor bo‘lgan maqsad hamda ana shu maqsadni amalga oshirishga yo‘naltirilgan pedagogik jarayonning sezilarli ta‘siri va rolini inobatga olgan holda ta‘limni shaxsga yo‘naltirish talab etiladi. Bu esa o‘z navbatida shaxsni shakllantirish jarayoniga texnologik yondashuvni talab qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” va “Ta‘lim to‘g‘risida”gi qonunda butun dunyo ta‘lim me‘yori asosida tuzilgan davlat ta‘lim talablari darajasida, umuminsoniy va milliy qadriyatlar asosida chet el ta‘limi bilan raqobat qila oladigan, raqobat jarayonida Vatan sha‘ni, manfaati va obro‘sinu munosib himoya qila oladigan milliy kadrlarni yetishtirish asosiy vazifa sifatida belgilangan. Bu muhim vazifani amalga oshirish yalpi ta‘lim va tarbiya tizimini, uning murakkab qismlaridan biri pedagogik amaliyotni tashkillashtirishni tubdan isloh qilishni talab etmoqda. Chunki yangi zamon talablariga javob beradigan kadrlar tayyorlash milliy modeliga mos Yangi pedagogik xodimlarni avvalgi pedagogik texnologiya asosida tayyorlash aslo mumkin emas. Shu bois, kadrlar tayyorlash milliy dasturida Yangi pedagogik texnologiyani ishlab chiqish, rivojlantirish va uni hayotga tadbiiq etishga talaba-amaliyotchilarni o‘rgatish alohida ta‘kidlangan.

Kadrlar tayyorlashning milliy modeliga muvofiq pedagogik amaliyotning maqsad va vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Har bir talabaning pedagogik faoliyatga ongli, qiziquvchanlik bilan;
2. Pedagogik yoki malakaviy amaliyotga qatnashishini shakllantirish;
3. Pedagogik kasbga muhabbat hissi bilan qarashga o‘rgatish;
4. Maxsus, pedagogik va psixologik fanlarni chuqur o‘rganishga yordam berish;
5. Bo‘lajak o‘qituvchining Yangi jamiyat talablariga moslashishiga ko‘maklashish;
6. Bo‘lajak mutaxassisning shaxsiy xususiyatlariga ega bo‘lgan holda kasbiy mahoratni egallashiga yordam berish;

7. Talaba tomonidan institut auditoriyasida egallangan nazariy bilimlarni chuqurlashtirish va mustahkamlash;

8. Yangi pedagogik texnologiyalar bilan tanishtirish;

9. Talabalarni o'quvchilarning bilim faoliyatini jadallashtiruvchi har xil usul metodlarni ko'rgazmali texnik vositalarni, an'anaviy va noan'anaviy dars va tarbiya turlarini foydalanishga jalb qilish tayyorlash darajasini oshirish;

10. O'quvchilarning shaxsiy va yosh xususiyatlarini, shakllanyirish va bilim o'rganish maqsadida talabalar bilan o'zaro munosabatini tashkil qilishga jalb qilish, ularda pedagogik izlanuvchanlikka bo'lgan qiziqishni rivojlantirish kabi masalalar yoritilgan.

Tahlil va natijalar. Talabalar pedagogik amaliyot davrida xohlagan masala bo'yicha pedagogika institutining pedagogik amaliyot va tashkilot rahbariyatiga, o'quv o'rni amaliyotning tashkiliy masalalari bo'yicha tavsiyalar berish o'quv muassalaridagi bolalar va o'smirlar yoshlar va kasaba uyushmalarining konferensiya va yig'ilishlariga qatnashish kutubxona fan kabinetlaridan va mavjud o'quv-uslubiy qurollardan faoydalanish huquqiga ega. Bundan tashqari pedagogik amaliyotni samarali tashkil etish bo'lajak mutaxassislar uchun foydaliligini ta'minlovchi omillar mavjud va bu omillarning quydagilari muhim.

- o'qituvchi va tarbiyachilariga murojaat qilishi, o'quv -tarbiyaviy ishlarni tashkil etish;
- amaliyot bo'yicha rahbari, guruh rahbari, metodistlar, pedagogika va psixologiya o'qituvchilari, tashkilot rahbariyati va o'qituvchilarning topshiriqlarini ma'suliyat bilan bajarish;
- texnika xavfsizligi va mehnatni muhofaza qilish qoidasini qat'ian amal qilish;
- kamtarinlik, tashkilotchilik, tartib-intizom, odoblilik va mehnatsevarlilik kabi ijobiy jarayonlarda namuna bo'lishi;
- pedagogik amaliyot dasturlarida ko'rsatilgan barcha vazifalarni bajarish;
- bolalar bilan o'tkaziladigan o'quv-tarbiyaviy ishlarning tashkil qilinishi va uyushtirilishiga puxta tayyorlanish;
- ularning reja va dasturlarini, konspektlarini tuzishga, uni o'qituvchi, sinf rahbari va uslubiyotchiga tasdiqlatish o'rganish;
- dars jadvaliga muvofiq barcha o'quv tarbiyaviy ishlariga va ularning tahliliga faol qatnashish;
- amaliyot kundaligini yuritish va amaliyot yakunida guruh rahbariga hisobot berishi va amaliyot bo'yicha sinov topshirishi shartligini bilish;

Yuqorida e'tirof etilgan talablarni bajarmagan amaliyotchi pedagogik amaliyotdan chetlashtiriladi. Pedagogik amaliyotdan chetlashtirilgan yoki pedagogik amaliyot davridagi faoliyati uchun noloyiq baho olgan talaba ushbu semestrda o'quv rejasini bajarmagan hisoblanadi.

A. Xodjaboyev, I. Husanov “Kasbiy ta’lim metodologiyasi” nomli o’quv qo’llanmada bo’lajak mutaxassislar kelajak mehnat faoliyatiga tayyorlashning nazariy va ishlab chiqarish nomli usullari mavjudligi bo’lajak mutaxassislar tashkil etilayotgan darslardan o’z mehnat faoliyatlari uchun kasbiy tayyorgarlik mezonlarini egallab borishlari mumkinligi haqida yoritilgan. M. M. Axmetjanov, U. A. Urinov, Sh. S. Sharipova “Kasbiy ta’lim metodikasi” darsligida keltirilgan mavzular mazmuni kasb-hunar ta’limida tahsil olayotgan o’quvchilarni kelajak mehnat faoliyatiga tayyorlashning metodologiyasi yoritilgan bo’lsada mazkur tadqiqot mavzusining ilmiy ahamiyatini ochishda foydalanish mumkin.

Xulosa va takliflar. Biz yuqorida aytib o’tgan talabalarni pedagogik amaliyot davomida ijtimoiy adaptiv faoliyatga tayyorlashning ba’zi muhim jihatlariga oid tahlillarimiz va chiqargan xulosalarimizdan ta’lim jarayonlarida samarali foydalanilsa o’ylaymizki, keng tafakkurli, mustaqil dunyoqarashga va nochiziqli firklaydigan kadrlarni tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Natijada, har bir muammoga aql ko’zi bilan qaraydigan, intellektual jihatdan salohiyatli va mamlakatimiz barqaror taraqqiyotiga o’zining munosib hissa qo’sha oladigan yoshlarni tarbiyalash imkoniyatlarini yangi bosqichga olib chiqadi.

Adabiyotlar:

1. O’zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi “Ta’lim to’g’risida” O’RQ-637-son Qonuni. <https://lex.uz/docs/5013007>
2. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining “O’zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo’yicha Harakatlar strategiyasi to’g’risida”gi PF-4947-son Farmoni. 2017-yil 7-fevral.
3. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi “O’zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim tizimini 2030- yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to’g’risida” PF-5847-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/4545884>.
4. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-fevraldagi “Pedagogik ta’lim sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to’g’risida” PQ-4623-son Qarori. <https://lex.uz/docs/4749364>
5. A. Xodjaboyev, I. Husanov “Kasbiy ta’lim metodologiyasi” o’quv qo’llanma T.: “Fan va texnologiya” nashriyoti 2007-yil 192 bet.
6. B. M. Umarov «Psixologiya» darslik T.: «Voriz-nahriyoti» nashriyoti 2012-yil 352 bet.

РЕЗЮМЕ

Maqola mazmunida talabalarni pedagogik amaliyot davomida ijtimoiy adaptiv faoliyatga tayyorlashning ilmiy nazariy mohiyati yoritilgan bo’lib mavzuning metodologiyasida bu tushunchaning paydo bo’lishi va ommalashishga zamin hozirlovchi fikrlar tahlili berilgan bo’lib adabiyotlar tahlili qismida “Ijtimoiy moslashuv”da shaxsga yo’naltirilgan ta’lim mazmuni va uni amalga oshirish shartlari haqida yoritilgan.

РЕЗЮМЕ

В содержании статьи освещена научно-теоретическая сущность подготовки студентов к социально-адаптивной деятельности в ходе педагогической практики, в методологии темы дан анализ мыслей, подготавливающих почву для возникновения и популяризации данной концепции, анализе литературы личностно-ориентированного образования по специальности «Социальная адаптация» поясняются содержание и условия его реализации.

SUMMARY

In the content of the article, the scientific theoretical essence of preparing students for social adaptive activities during pedagogical practice is highlighted, in the methodology of the topic, an analysis of the thoughts that prepare the ground for the emergence and popularization of this concept is given, and in the literature analysis, individual-oriented education in «Social Adaptation» the content and conditions of its implementation are explained.